

Business as usual

Over Seattle en de sluipende liberalisering van de mediasector

Caroline Pauwels

Docente communicatiewetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel

'Les mouvements de marché ne sont pas élus au suffrage universel'. Dit is blijkbaar wat de opposanten van de Wereldhandelsorganisatie (WHO) in Seattle de laatste dagen heeft gedreven. De roep naar meer vrije handel moet in hun ogen vervangen worden door eerlijke handel, waarbij het respect voor sociale, ecologische en democratische principes prioritair op de liberaliseringsagenda moet komen te staan.

Een mislukte top is een uitgestelde top

De top lijkt ondertussen mislukt. Het zou echter al te simplistisch zijn te besluiten dat dit *échec* volledig of zelfs ten dele op het conto van de burgerlijke oppositie kan worden geschreven. Ongetwijfeld waren andere motieven, zoals de legendarische divergenties tussen Europa en de Verenigde Staten over het landbouwbeleid, van meer doorslaggevend belang. En ook al zouden de burgerlijke opposanten in deze 'Battle of Seattle' een slag hebben thuisgehaald, daarmee hebben ze de oorlog nog niet gewonnen. Wel integendeel. In de bestaansgeschiedenis van de GATT, de voorloper van de huidige WHO, hebben politieke en economische onderhandelaars wel vaker met mislukkingen af te rekenen gehad. En hierover werd wel vaker via de media de indruk gewekt dat het ongebreidel liberalisme een halt werd toegeroepen. Niets is echter minder waar. Dat Bill Gates en Microsoft er aanvankelijk geen graten in zagen deze WHO-top open en bloot te sponsoren, wijst op een liberalisme zonder schroom, veeleer dan een ingetogen liberalisme. Het zou tegelijkertijd naïef zijn te geloven dat dergelijke multinationals aanstoot nemen aan wat in hun ogen toch nog altijd minoritaire oppositiebewegingen zijn. 50.000 mensen in de straten van Seattle zijn er nog altijd minder dan de mensen die Microsoft, McDonalds en Coca-

Cola wereldwijd tewerkstellen en die voor hun overleven rechtstreeks afhankelijk zijn van het vrije functioneren van hun werkgever. Het lijkt nauwelijks denkbaar dat die mensen op straat zouden komen om hun werkgever aan te klagen, tenzij ze natuurlijk rechtstreeks en persoonlijk in hun werkgelegenheid of werkomstandigheden worden bedreigd. Solidariteit is een schaars goed geworden in deze samenleving. Vrije handel daarentegen is wat men eufemistisch noemt 'sociaal productief' als het op het scheppen van werkgelegenheid en dus welvaart aankomt.

Maar ook zonder het belang van de burgerlijke oppositiebeweging te relativieren, geldt één belangrijk inzicht: in het kader van de GATT en haar opvolger de WHO betekent een mislukte top niet meer of niet minder dan een uitgestelde top. De Uruguayronde, die in 1986 van start ging, leek bij de geplande afronding in 1990 eveneens op een mislukking af te sterven. Tot de politieke en economische onderhandelaars beslisten uit de schijnwerpers te treden en in de coulissen de onderhandelingen verder te zetten. Wat er uiteindelijk toe leidde dat er in 1993 in Marrakech een bijzonder verregaand akkoord werd gesloten. De WHO werd in het leven geroepen en met haar ook een handelstribunaal dat handelsgeschillen zou oplossen én sanctioneren.

Dat lukte maar mits een toegeving aan de Amerikanen: dat zij hun eigen apparaat van eenzijdige handelsrepressailles mochten behouden. In het mondiale handelsoverleg zijn sommigen gelijkter dan anderen. Die universele wet zette de WHO alvast niet op de heling - toen niet, nu niet, en meer dan waarschijnlijk ook in de toekomst niet. En als sommige wereldheersers het in één forum niet meer voor het zeggen hebben, stappen ze gewoon over naar een ander forum, zoals de G7 of de OESO.

Liberalisering van de diensten

Fundamenteel nieuw was dat er in Marra-kech naast een akkoord over de liberalisering van de goederen, voor het eerst een akkoord over de liberalisering van de diensten werd gesloten (*General Agreement on Trade in Services* of GATS). Aangezien dit akkoord een universele dekking heeft, met andere woorden op alle diensten slaat, valt ondermeer ook de audiovisuele sector eronder. Het is nu precies die audiovisuele sector, of meer algemeen de mediasector, die het het bewijs levert hoe doortrap de werking van dergelijke mondiale onderhandelingsfora wel is.

Ten eerste bestaat er vaak een hemelsbreed verschil tussen de realiteit en wat via de media naar het publiek kan of mag worden gerapporteerd, gezien het vaak zeer technische karakter van bepaalde beslissingen en de feitelijke resultaten. Zo valt de audiovisuele sector wel degelijk binnen het GATS-akkoord, ook al werd het in de media aanvankelijk zo voorgesteld dat de sector van het akkoord was uitgesloten. De Europeanen hebben toen alleen kunnen bekomen dat ze voor deze specifieke sector tijdens de Uruguayronde geen initiële liberaliseringsengagements aangingen. Andere landen hebben dat toen wel al gedaan. Tegelijkertijd heeft Europa kunnen bedingen dat de Europese audiovisuele sector om 'culturele' redenen voorlopig van de toepassing van het 'Most Favoured Nation'-principe werd uitgesloten. Dit principe houdt in dat de handelsvoordelen toegekend aan één partner onveranderlijk en onverwijld van toepassing zijn op de andere handelspartners. Voor Europa betekent dit dat haar lidstaten de audiovisuele sector kunnen blijven subsidiëren. Tijdelijk althans. Want wat Europa bij het afronden van de Uruguayronde heeft kunnen bewerkstelligen is geen principiële uitsluiting van de audiovisuele sector van de liberaliseringsonderhandelingen, maar slechts een voorlopige *standstill*-periode. Tijdelijk uitstel van executie is, met andere woorden, alles wat opposanten van dergelijke organismen kunnen bekomen.

Ten tweede bewijst de mediasector hoe makkelijk bepaalde kretten te smoren zijn, hoe luid ze ook soms aan de oppervlakte lijken te komen. De roep naar eerlijke of evenwichtige handel is immers niet nieuw, maar dook al in de jaren zeventig in de mediasector op. Meer bepaald in het kader van Unesco werd beslist een onderzoek uit te voeren naar de mogelijke onevenwichten tussen ontwikkelingslanden en geïndustrialiseerde landen op communicatiegebied en op basis daarvan bepaalde beleidssuggesties te doen. Toen de hiervoor in het leven geroepen Commissie-Mac Bride wel degelijk deze onevenwichten vaststelde en tot de oprichting van een New World Information and Communication Order opriep, bleven de resultaten niet lang uit. De Verenigde Staten verweten de Unesco ideologische vooringenomenheid - *look who's talking* - en verlieten het forum. *Free en balanced* is de informatiestroom er ondertussen niet op geworden. De dominantie van enkele multimediale multinationals is met de jaren groter en vooral structureler geworden, niet alleen ten opzichte van de ontwikkelingslanden, maar ook ten opzichte van Europa, dat in deze sector tegen een han-

Free en balanced is de informatiestroom er niet op geworden. De dominantie van enkele multimediale multinationals is met de jaren groter en vooral structureler geworden.

delsdeficit van 6 miljard dollar aankijkt. De grootste kassuccessen waren de laatste jaren allemaal Amerikaans en de import van Amerikaanse fictie op de Europese TV-zenders neemt niet af; hoogstens is er sprake van een stagnatie. Het succes is volledig op het conto van verticaal geïntegreerde audiovisuele bedrijven te schrijven - de eerste 10 daarvan genereren de helft van de totale omzet van de sector.

Ten derde illustreert de mediasector hoe niemand de ondertussen algemeen verspreide gedachte dat de wereld beter wordt door vrijhandel, in twijfel mag of durft te trekken. Het Rapport-MacBride is zowat de enige poging geweest om in grote fora door onderzoek

een balans op te maken van de zogeheten vrije informatiestroom. Ook nu dringen de WHO-opposanten erop aan een bilan op te maken van de vorige liberaliseringsronde, alvorens nieuwe stappen in die richting te ondernemen. Dit is evenwel een verzoek aan dovemansoren. Liever baseren de economische en politieke beleidsmakers zich op beloftevolle, maar vaak holle en alvast niet te verifiëren prognoses over wat bijvoorbeeld de informatiemaatschappij als onderdeel van de supersymbolische economie voor welvaart en werkgelegenheid zal betekenen, dan omgekeerd werk te maken van lange termijn, historisch vergelijkend onderzoek naar wat in het verleden is bereikt met liberalisering. De vooruitgangsidee, onontbeerlijk voor het functioneren van een liberale economie, heeft behoefte aan grote verhalen, gevoed door futuristische prognoses. Een (mogelijke) ondermijning van de vooruitgangsidee door langetermijnonderzoek is daarentegen uit den boze.

De audiovisuele sector illustreert eveneens hoe sectoren die voorlopig niet onder de GATS-bepalingen vallen er toch op één of andere manier onder te lijden hebben. Zo zijn de akkoorden die in het kader van de WHO over het intellectueel eigendomsrecht of de telecommunicatiesector gesloten werden, van rechtstreeks en fundamenteel belang voor de audiovisuele sector. Door in het kader van het akkoord over het intellectueel eigendomsrecht bijvoorbeeld bepaalde principes als de bescherming van de morele rechten van de auteur af te vallen, holt men ook ten dele de culturele inslag van het audiovisueel beleid uit. Kortom, de verzakelijking van de cultuur is in het kader van dit mondiaal onderhandelingsforum wel degelijk ingezet.

Ten slotte nog dit: het afgelopen jaar steeg de globale omzet uit de wereldhandel met 9%. De omzet van de 50 grootste audiovisuele bedrijven in 1997 steeg met 4%. Die van Disney met 23%, van TimeWarner met 59%, van BSKyB met 48%... De top in Seattle is mislukt; *so what..?*